

Katowice 10 IX 2018 r.

Prof. dr hab. Jerzy Sperka
Instytut Historii
Uniwersytet Śląski
Ul. Bankowa 11
40-007 Katowice

Recenzja pracy habilitacyjnej **Mgr. Petra Kozaka Ph.D.:**

Itinerář a účty dvora prince Zikmunda Jagellonského z doby jeho pobytu v Uhrách a v českých zemích (1499-1507), Opava 2018, ss. 1007 (Slezska Univerzita v Opavé. Filozoficko-přírodovědecká fakulta)

Praca habilitacyjna dr Petra Kozaka jest efektem projektów grantowych pt. *Kriticáka komentovaná edice dvorských účtů Zikmunda Jagellonského, prince polského a vévody hlohovského a opavského, z let 1493-1507* (grant reg. č. P405/11/P509) oraz *Účty dvora prince Zikmunda Jagellonského* (grant reg. č.16-08176S), które przyznała mu do realizacji Grantowa Agencja Republiki Czeskiej. W wyniku przeprowadzonych badań P. Kozak wydał rachunki dworu księcia Zygmunta Jagiellończyka z okresu jego rządów na Śląsku (*Účty dvora prince Zikmunda Jagellonského vévody hlohovského a opavského, nejvyššího hejtmana Slezska a Lužic, z let (1493) 1500-1507*, Opava 2014, ss.742), oraz opracował itinerarium księcia z lat 1498-1507 (*Mezi centrum a peryferii: Itinerář pozdějšího krále Zikmunda I. Starého z doby pobytu v Uhrách a v českých zemích (1497-1507)*, w: *Jagiellonowie i ich świat. Dynastia królewska w drugiej połowie XV i w XVI wieku*, red. B. Czwojdrak, J. Sperka, P. Węcowski, Kraków 2015, s. 117-171). Zatem recenzowana praca habilitacyjna zasadniczo oparta jest na tych dwóch publikacjach.

Praca habilitacyjna składa się z 7 rozdziałów (części). Pierwszy to rozbudowany *Wstęp* (*Úvod*) (s. 7-44), gdzie autor najpierw omówił i scharakteryzował ogólnie rachunki dworskie Jagiellonów, stan ich zachowania, stan opracowania oraz historyczny kontekst funkcjonowania. Następnie na kilkunastu stronach przedstawił w zarysie życiorys księcia Zygmunta Jagiellończyka (*Kníže z peryferie: curriculum vitae prince Zikmunda*) do momentu objęcia

przez niego tronu polskiego w 1507 r. A więc środowisko rodzinne, rządy w nadanych mu lenno przez brata Władysława Jagiellończyka, króla Czech i Węgier, księstwach głogowskim (od 1499) i opawskim (od 1501) oraz na urzędzie starosty generalnego Śląska i Łużyc (od 1504). W dalszej części scharakteryzował zachowane rachunki dworu tegoż księcia (*Dvorské účty prince Zikmunda Jagellonského*).

Rozdział drugi (*Itinerář prince Zikmunda z doby jeho pobytu v Uhrách a v českých zemích*, s. 45-103) został poświęcony itinerarium księcia Zygmunta z czasów jego pobytu na Węgrzech i w ziemiach czeskich i obejmuje lata 1498-1507. Należy podkreślić, iż autor – jeśli chodzi o układ itinerarium – zastosował nowy model wypracowany i funkcjonujący od pewnego czasu w historiografii niemieckiej, węgierskiej, czeskiej i polskiej. Te nowe itineraria w dużym stopniu odeszły od tradycyjnych itinerariów, które były jedynie zwięzłymi wykazami miejsc pobytów władców. Zostały teraz wzbogacone o dodatkowe informacje związane z pobytem monarchów w danej miejscowości, a mianowicie, o odbywające się tam zjazdy ogólnokrajowe i prowincjonalne, o odprawiane przy tej okazji sądy nadworne, a także wydarzenia związane z dynastią panującą. Itinerarium księcia Zygmunta *sensu stricto* pióra P. Kozaka poprzedzają jasno wyłożone zasady jego wydania i wykaz skrótów. Szczegółowo zestawione itinerarium zostało oparte w głównej mierze na zachowanych rachunkach dworu księcia Zygmunta, ale także na innych źródłach niewydanych, znajdujących się w archiwach w Polsce, Czechach i na Węgrzech, a także na wszystkich źródłach drukowanych.

Rozdział trzeci i czwarty dotyczy opisu i charakterystyki edytowanych w dalszej części rachunków dworu Zygmunta Jagiellończyka oraz uwag redakcyjnych (s. 104-119). Właściwa edycja rachunków zajmuje rozdział piąty (s. 119-1044). Najpierw wydane są rejestry dworzan księcia Zygmunta z lat 1493-1499 (s. 120-136), a następnie rachunki dworu księcia głogowskiego i opawskiego z lat 1500-1504 (Księga I) i rachunki z lat 1504-1507 (Księga II). Rozdział 6 to obszerne zestawienie wykorzystanych do opracowania źródeł oraz literatury przedmiotu (s. 1045-1065). Pracę uzupełniają trzy indeksy (s. 1066-1102): indeks geograficzny, indeks osób, indeks rzeczowy oraz krótkie streszczenie w języku angielskim. W pracy znajduje się też dodatek ilustracyjny z reprodukcjami fragmentów edytowanych rękopisów.

Edytowane źródła, spisane po łacinie, przechowywane są w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie (ASK, oddz. 1, RK, sygn. 21 (rejestr dworzan), 29 i 33 (księgi rachunków). Do obiegu naukowego wprowadził je w końcu XIX wieku A. Pawiński wykorzystując w książce pt. *Młode lata Zygmunta I* (Warszawa 1893) i umieszczając ich wybór w aneksie. Kilkanaście lat później węgierski historyk Andorján Divéky wydał z kolei wybrane

zapiski z rachunków, które dotyczyły spraw węgierskich (*Zsigmond lengyel herczeg Budai számadásai (1500-1502, 1505)*) („Magyar Történelmi Társulat”, 1914). Jednak brak pełnego wydania rachunków, a także liczne błędy w edycji Divekyego, skłoniły Petra Kozaka, zajmującego się od dłuższego czasu rządami Zygmunta Jagiellończyka na Śląsku do podjęcia trudu przygotowania pełnej edycji spisów i rachunków. Praca – dodajmy monumentalna – ukazała się drukiem w 2014 roku i od razu została bardzo pozytywnie przyjęta przez środowisko historyków¹. Podkreślano, nie tylko wielki trud jaki włożył Petr Kozak, aby źródło ukazało się drukiem – co potwierdza jego wysokie umiejętności paleograficzne, edytorskie i historyczne, ale także wielkie znaczenie „rachunków księcia Zygmunta” do badań nad dziejami Europy Środkowej (w tym przede wszystkim Czech, Polski i Węgier), a zwłaszcza dworu i otoczenia dynastii Jagiellonów. Jako recenzent habilitacyjny w pełni podzielałam to stanowisko.

P. Kozak wydając rachunki Zygmunta Jagiellończyka zastosował przede wszystkim metodę transkrypcji. Metoda ta polega na oddaniu zapisu źródła w formie zmodernizowanej, w tym przypadku tekstu łacińskiego, w tzw. ukłasyfikowanej pisowni. Słusznie jednak nie wszystkie zapisy zostały ukłasyfikowane, zgodnie bowiem z pisownią średniowieczną edytor zachował monoftong „e” tam, gdzie w genetivie, czy datiwie I deklinacji zgodnie z pisownią klasyczną powinien być dyftong „ae”, np. *summe, summae*. Z kolei w przypadku nazw osobowych, geograficznych i wyrazów wernakularnych, użytych, czy adoptowanych do tekstu łacińskiego zastosował – jak najbardziej słusznie – transliterację. Niewątpliwie przejawem pietyzmu autora dla zapisu oryginalnego źródła – na co zwracano uwagę w publikowanych recenzjach – jest pozostawienie przez P. Kozaka form błędnych, oczywiście zaznaczonych przez niego określeniem (*sic!*). Komentarz do źródła wprowadzony do przypisów pod tekstem jest ograniczony do krótkich komentarzy rzeczowych, do rozwiązania dat występujących w tekście oraz identyfikacji miejscowości. W tym ostatnim przypadku podana jest nazwa współczesna, po czesku, polsku lub węgiersku i przynależność do ziemi oraz współczesnego państwa; te informacje zawiera także indeks geograficzny. Ponieważ wydawca każdą zapiskę rachunkową potraktował jako osobną całość, to – może niezbyt szczęśliwie – wielokrotnie objaśniana jest nazwa tej samej miejscowości, nawet jeśli ona występuje ponownie na tej samej stronie. Natomiast w przypadku występujących w źródle osób P. Kozak odsyła czytelnika do indeksu

¹ Zob. recenzję: K. Gołąbek, M. A. Janicki, *Rachunki dworskie Jagiellonów. Uwagi na marginesie edycji: Účty dvora prince Zikmunda Jagellonského vévody hlohovského a opavského, nejvyššího hejtmána Slezska a Lužic, z let (1493) 1500-1507*, Opava 2014, ss. 740; *Jagielló Zsigmond herceg udvarának számadáskönyve (1504-1507)*, ed. K. Rábai, Szeged 2014, ss. 460, „Średniowiecze Polskie i Powszechne”, red. J. Sperka, B. Czwojdrak, t. 7(11), 2015, s. 267-281; B. Czwojdrak, *Recenzja*, w: „Studia Źródłoznawcze”, t. 53, 2015, s. 240.

osobowego, gdzie przy postaciach o szczególnym znaczeniu podano zwięzłe informacje dotyczące sprawowanych urzędów i godności. Aby jednak nie rozbudowywać tych krótkich notek, literaturę historyczną odnośnie tych osób autor podał – co wydaje się słuszne - w przypisie zbiorczym poprzedzającym indeksy. P. Kozak wydając rachunki dworskie Zygmunta Jagiellońskiego niewątpliwie wpisał się w najlepsze wzorce edycji źródłowych nauki europejskiej, w tym zwłaszcza szkoły czeskiej i polskiej.

Wnioski

Biorąc pod uwagę powyższe uwagi, jak najbardziej pozytywne, z całą stanowczością stwierdzam, że praca habilitacyjna Mgr. Petra Kozaka Ph.D. spełnia wysokie wymagania naukowe stawiane pracom awansowym na stopień doktora habilitowanego, wnioskuję za jej przyjęciem i dalszym procedowaniem w przewodzie habilitacyjnym.

